

Triumf miłosierdzia nad ofiarą (Mt 9, 9–13; 12, 1–8)

ks. Stanisław Witkowski

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
stanislaw.witkowski@upjp2.edu.pl

Ewangelia Mateuszowa została napisana przede wszystkim do nawróconych z judaizmu. Mateusz jako jedyny spośród ewangelistów powołuje się w niej na słowa zaczerpnięte z proroka Ozeasza 6, 6: „miłosierdzia chcę, a nie ofiary” (ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν)¹. Przytacza je w tłumaczeniu zgodnym z Septuagintą i umieszcza w kontekście dwóch perykop. Pierwsza pojawia się w ramach powołania Mateusza i uczy z celnikami oraz grzesznikami (por. 9, 9–13), druga zaś znajduje swoje tło w zrywaniu i spożywaniu przez uczniów kłosów w dzień szabatu (por. 12, 1–8). Obydwie stanowią żywą polemikę z faryzeuszami. Ozeaszowy tekst jest dla Mateusza kluczem interpretacyjnym², w świetle którego ewangelista streszcza posłannictwo Jezusa. Nadto pojawia się jako halacha, czyli reguła, sposób, w jaki należy żyć. Zasygnalizowane teksty będziemy analizować w świetle antropologii kulturowej³ i ujęcia kanonicznego⁴.

1. Powołanie Mateusza i uczyta z grzesznikami (Mt 9, 9–11)

Jezus powołuje Mateusza podczas wykonywanej przez niego profesji w komorze celnej. W Kafarnaum, czyli w miejscu, w którym znajdował się Jezus

- 1 Na temat tłumaczenia: „a nie ofiary” lub „bardziej niż ofiary” zob. S. Witkowski, *Ludzki wymiar miłosierdzia. Specyfika Mateuszowego nauczania na temat miłosierdzia*, „Polonia Sacra” 8 (2004) nr 1, s. 272–273.
- 2 Por. J. Gnilka, *Das Matthäusevangelium*, Freiburg, Basel, Wien 1993, s. 332 (Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, 1).
- 3 Antropologia kulturowa pozwoli nam dostrzec różnicę pomiędzy fenomenami kulturowymi panującymi w środowisku żydowskim w odniesieniu do celników, grzeszników oraz w kwestii zachowania szabatu a obrazem relacji społecznych i świętowaniem szabatu widzianymi oczyma autora natchnionego tekstu. Por. R. Fabris, *Dall'esegesi all'ermeneutica*, [w:] R. Fabris e Collaboratori, *Introduzione generale alla Bibbia*, Torino 2014, s. 685 (Logos. Corso di Studi Biblici, 1).
- 4 W ujęciu kanonicznym czytamy Biblię jako całość. Jej teksty objaśniają się wzajemnie i pozwalają zrozumieć ich sens.

(por. 9, 1. 9), była rzeczywiście komora celna, usytuowana na szlaku handlowym i militarnym wiodącym do Damaszku⁵.

Celnicy dobrze znali lokalny lud i jego zwyczaje, ponieważ wywodzili się zazwyczaj z rodzimego środowiska. Żądano od nich, aby zebrali określoną sumę pieniędzy dla rzymskiej władzy. Wszelkie zaś nadwyżki stawały się ich własnością⁶. Byli skorumpowani, regularnie przyjmowali łapówki⁷. Mówiono o nich, że żądają więcej niż to, co konieczne⁸. W środowisku żydowskim zawód celnika uważano za nieczysty, ponieważ zarobki były często owocem oszustw i nielegalnego handlu⁹.

Celników porównywano do złodziei, lichwiarzy, przestępców, hazardzistów albo do „ludu ziemi”, który nie znał i nie przestrzegał prawa¹⁰. Poborczy cła mieli stale do czynienia z pogańskimi inskrypcjami i pogańską ikonografią¹¹. Tradycyjne określenie „celnicy i grzesznicy” (por. w. 10; 11, 19; Łk 15, 1; 18, 9–14) oraz zestawienie celników z poganami (por. 5, 46–47) obrazują, w jaki sposób byli postrzegani przez społeczeństwo. Żydzi unikali celników i nie chcieli mieć z nimi żadnego kontaktu.

Jezus, powołując Mateusza, wyraźnie daje do zrozumienia, że nie patrzy powołanemu w rodowód, nie kieruje się jego pozycją społeczną, kondycją intelektualną czy religijnym statusem¹². Już sam fakt wezwania Mateusza, aby poszedł za Chrystusem, jest wyrazem miłosierdzia Bożego, ponieważ Mateusz z racji wykonywanej nieczystej profesji był od razu moralnie i religijnie podejrzany¹³.

Tradycja synoptyczna bezpośrednio po opisie powołania Mateusza przytacza epizod, w którym Jezus spożywa ucztę z celnikami i grzesznikami. Termin

5 Por. S. Grasso, *Il Vangelo di Matteo*, Roma 1995, s. 249 (Collana Biblica).

6 Por. M. J. Wilkins, *Matthew*, Grand Rapids 2004, s. 364 (Zondervan Illustrated Bible Backgrounds Commentary); H. L. Strack, P. Billerbeck, *Das Evangelium nach Matthäus erläutert aus Talmud und Midrasch*, München 1956, s. 377 (Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, 1).

7 Por. W. F. Albright, C. S. Mann, *Matthew. A New Translation with Introduction and Commentary*, New Haven, London 2008, s. 106 (The Anchor Bible, 26).

8 Por. R. T. France, *The Gospel of Matthew*, Grand Rapids–Cambridge 2008, s. 351 (The New International Commentary on the New Testament); D. A. Hagner, *Matthew 1–13*, Dallas 1993, s. 238 (Word Biblical Commentary, 33A).

9 Por. S. Grasso, *Il Vangelo di Matteo*, dz. cyt., s. 249.

10 Tamże.

11 Por. W. F. Albright, C. S. Mann, *Matthew. A New Translation with Introduction and Commentary*, dz. cyt., s. 106.

12 Por. S. Grasso, *Il Vangelo di Matteo*, dz. cyt., s. 249.

13 Tamże.

„grzesznicy” (por. Mt 9, 11. 13; 11, 19; 26, 45) może wskazywać w sensie ogólnym na osoby, których zachowanie wywołuje zgorszenie. Natomiast z punktu widzenia faryzejskiego grzesznikami byli także ci, którzy nie przestrzegali tradycyjnej interpretacji pisma (por. 15, 2). Jezus i Jego uczniowie, będąc zatem gośćmi w domu takiego człowieka jak Mateusz, wzbudzili automatycznie sprzeciw wśród faryzeuszów. Ucztowanie z tego typu ludźmi uchodziło w ich środowisku za skandal¹⁴ i wstyd¹⁵, ponieważ wspólny posiłek był w starożytnym świecie znakiem wspólnoty. Obecność „wielu” (por. w. 10) tak niepożądanych ludzi musiała dodatkowo zintensyfikować ich protest. Nadto uczta miała charakter uroczysty, podkreślony przez połączenie pozycję (συνανέκειντο) biesiadników¹⁶.

Pytanie: „Dlaczego wasz Nauczyciel jada wspólnie z celnikami i grzesznikami?” (w. 11) wyraża obcość faryzeuszów wobec Jezusa-Nauczyciela. Dla nich oddzielenie się od grzeszników stanowiło potwierdzenie prawdziwej religijności. Ich dystans wobec Jezusa podkreśla także sam termin „Nauczyciel”, który w Ewangelii Mateuszowej pojawia się zawsze w ustach osób obcych Jezusowi i nie uznających Go jako Pana (por. Mt 12, 38; 17, 24; 19, 16; 22, 16. 24. 36)¹⁷. Wyrażenie „wasz Nauczyciel” (w. 11) zawiera w sobie nawet pewien sarkazm. Można by go oddać słowami: „jakż nauczyciel zachowywałby się tak jak ten”¹⁸.

2. Jezusowa apologia odrzuconych (Mt 9,12–13)

Jezus broni celników i grzeszników, posługując się dwoma sentencjami, które mają charakter komplementarny. Pierwsza brzmi: „Nie potrzebują lekarza zdrowi, lecz ci, którzy się źle mają” (w. 12). Wypowiedź tę potwierdza codzienne doświadczenie. Już w starożytnej Grecji mówiono: „lekarz

14 Por. R. T. France, *The Gospel of Matthew*, dz. cyt., s. 353; A. Paciorek, *Ewangelia według św. Mateusza 1–13. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Częstochowa 2005, s. 375 (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament, 1.1).

15 Por. J. Gnilka, *Das Matthäusevangelium*, dz. cyt., t. 1, s. 331. Autor przytacza: Baraita do b. Berachot 43b.

16 Łukaszcza wzmianka o wielkim przyjęciu (δοχή μεγάλη – Łk 5, 29) koresponduje z tą połączeniem pozycją opisaną przez Mateusza.

17 Por. A. Paciorek, *Ewangelia według św. Mateusza 1–13. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, dz. cyt., s. 375.

18 Por. R. T. France, *The Gospel of Matthew*, dz. cyt., s. 354.

nie zatrzymuje się u zdrowych, ponieważ chce doprowadzać [chorych] do zdrowia”¹⁹. Również król Sparty Pauzanasz (409–395) zauważył, że „nie jest zwyczajem lekarzy spędzanie czasu wśród ludu cieszącego się zdrowiem, lecz pośród ludu, który jest chory”²⁰. Dla Jezusa ludźmi prawdziwie chorymi są grzesznicy (por. Mt 4, 24; 8, 16; 14, 35). Troska o nich znajduje swoją kulminację w słowach, aby szli za Nim. Tego typu wezwanie jest porównane do działania terapeutycznego. Grzesznik jest człowiekiem chorym, którego uzdrawia wejście w poczet uczniów²¹.

Druga sentencja zajmuje pozycję centralną. Jest poprzedzona rabinicznym szkolnym zwrotem „idźcie i uczcie się”²² (πορευθέντες δὲ μάθετε – w. 13). Sugeruje, że faryzeusze są ignorantami nieznającymi fundamentalnego biblijnego nauczania²³. Muszą zatem uczyć się poprawnego rozumienia pisma²⁴. Z kontekstu jasno wynika, że mają uczyć się miłosierdzia.

Zasygnalizowany na początku Oz 6, 6: „miłosierdzia chcę, a nie ofiary” w nauczaniu proroka był ostrzem krytyki przeciwko wierze opartej jedynie na zewnętrznym kulcie, mechanicznej relacji do Boga²⁵, bez zaangażowania serca²⁶. Ten, kto zaciągnął nieczystość poprzez kontakt z grzesznikami, nie mógł już w nim uczestniczyć. Tekst prorocki sprzeciwiał się więc religijności czysto rytualnej symbolizowanej w terminie „ofiara”²⁷. Nawoływał natomiast do miłosierdzia, które jest zasadniczym atrybutem Boga (por. Wj 34, 6) i stanowi podstawę przymierza zawartego z Izraelem²⁸.

Jezus, powołując się na Oz 6, 6, kwestionuje troskę faryzeuszów o rytualną czystość. Domaga się natomiast zainteresowania ludźmi pogardzanymi i zepchniętymi na margines życia.

---

19 Por. J. Gnilka, *Das Matthäusevangelium*, dz. cyt., t. 1, s. 332, przyp. 13.

20 Por. R. T. France, *The Gospel of Matthew*, dz. cyt., s. 354. Autor powołuje się na: Plutarch, *Apothegmata laconica*, 230 F oraz Dion Chryzostom, *Orations*, 8.5.

21 Por. S. Grasso, *Il Vangelo di Matteo*, dz. cyt., s. 250.

22 Por. H. L. Strack, P. Billerbeck, *Das Evangelium nach Matthäus erläutert aus Talmud und Midrasch*, dz. cyt., s. 449.

23 Por. D. L. Turner, *Matthew*, Grand Rapids 2008, s. 253 (Baker Exegetical Commentary on the New Testament).

24 Por. C. Blomberg, *Matthew*, Nashville 1992, s. 157 (The New American Commentary, 22).

25 Por. J. Jeremias, *Der Prophet Hosea*, Göttingen 1983, s. 88 (Das Alte Testament Deutsch, 24.1).

26 Por. W. D. Davies, D. C. Allison, *Matthew 8–18*, London–New York 2004, s. 105 (International Critical Commentary, 2).

27 Por. J. Gnilka, *Das Matthäusevangelium*, dz. cyt., t. 1, s. 333.

28 Por. S. Grasso, *Il Vangelo di Matteo*, dz. cyt., s. 250.

Druga sentencja znajduje swoje wyjaśnienie (γάρ – „albowiem”) w stwierdzeniu „nie przyszedłem powołać sprawiedliwych, ale grzeszników”. Zawiera się w nim – w sposób syntetyczny – misja Jezusa polegająca przede wszystkim na wyjściu ku grzesznikom.

Czasownik καλέω („wzywać”) opisuje w Ewangelii Mateuszowej powołanie Jakuba i Jana (por. 4, 21). Choć nie pojawia się on w samym opisie powołania celnika Mateusza, to jednak Mateusz jest wzorcowym przykładem tego, że Jezus „wzywa grzeszników”.

Zasada ta nie odnosi się jedynie do najbliższych uczniów Jezusa, lecz rozciąga się także na „wielu” z werseu dziesiątego i w ogóle wszystkich idących za Chrystusem.

Celem ucznia Jezusa jest właściwie rozumiana sprawiedliwość (por. 5, 6; 10, 20; 6, 33). Jednak szczególny rodzaj „sprawiedliwości”, który przedkłada ofiarę nad miłosierdzie, nie jest sprawiedliwością królestwa Bożego (por. 5, 20). Ci, którzy opierają się na tego typu postawie, nie przejdą przez ciasną bramę²⁹. Dla ludzi w tym właśnie sensie sprawiedliwych jest ciężko uznać, że potrzebują Chrystusa, który przyszedł zbawić „swoją lud od jego grzechów” (1, 21; 8, 11–12). Celem powołania grzeszników nie jest, aby pozostali w grzechach, lecz aby znaleźli prawdziwą sprawiedliwość³⁰.

3. Zrywanie kłosów w szabat (Mt 12, 1–2)

Miłosierdzie w relacjach międzyludzkich znajduje swoje wyraźne przedłużenie także w kwestii szabatu. Spór z faryzeuszami nie dotyczył w tym względzie problemu, czy należy zachowywać szabat, tylko w jaki sposób go czcić. Stary Testament stwierdzał wyraźnie, że nie można pracować w tym dniu. Jednak nie było rzeczą jasną, co uznać za pracę. Pewne zajęcia, z których należało zrezygnować, zostały nawet wyszczególnione: zbieranie manny (por. Wj 16, 22–30), zbieranie drewna (por. Lb 15, 32–36), orka, żniwa (por. Wj 34, 21), rozpalanie ognia (por. Wj 35, 3), handel (por. Ne 10, 31; 13, 15–22; Am 8, 5), przenoszenie ciężkich rzeczy (por. Jr 17, 19–27).

²⁹ Por. R. T. France, *The Gospel of Matthew*, dz. cyt., s. 355.

³⁰ Termin „ofiara” określa ogólnie postawę legalistyczną. Por. J. Gnilka, *Das Matthäusevangelium*, dz. cyt., t. 1, s. 445.

Uczeni w piśmie pragnęli jednak wypracować całą listę zakazów, aby każdy mógł wiedzieć, co jest a co nie jest dozwolone. Traktat Miszny³¹ dotyczący szabatu (Szabbat) wylicza 39 kategorii aktywności uznanych za pracę. Niektóre z nich są bardzo drobiazgowo jak „napisanie dwóch liter”. Wśród tej listy nie wymienia się bezpośrednio podróżowania. Niemniej uważano je za pracę. Trasa, którą można było odbyć w szabat, wynosiła 2 tys. kroków³².

Pole ze zbożem, po którym przechodził Jezus, musiało znajdować się zatem blisko miasta, ponieważ uczniowie nie są krytykowani za naruszenie drogi szabatu. Zrywanie kłosów z obcego pola było przewidziane przez starotestamentowe prawo w przypadku konieczności zaspokojenia głodu (por. Kpł 19, 9–10; Pwt 23, 25–26). Faryzeusze – gorliwi obrońcy prawa – oskarżają Jezusa, że pozwolił uczniom na czyn zakazany w szabat. W ich rozumieniu zrywanie kłosów mogło być interpretowane jako „żniwa”, poza tym spożywanie ich wiązało się z wykruszaniem z łusek (por. Łk 6, 1). Czynność ta mogła być z kolei postrzegana jako „młócenie”³³. Obydwa te działania znajdowały się na liście 39 czynności zakazanych w szabat³⁴.

4. Argumenty z pisma na korzyść uczniów (Mt 12, 3–5)

W odpowiedzi na faryzejski zarzut Jezus nawiązuje do dwóch analogii zaczerpniętych ze Starego Testamentu (w. 3–4; 5–6) wprowadzonych przez podwójne „Czy nie czytaliście...” (οὐκ ἀνέγνωτε – w. 3). Formuła ta pojawia się także w innych miejscach i wprowadza polemiczny lub argumentacyjny cytat ze Starego Testamentu (por. 19, 4; 21, 16. 42; 22, 31)³⁵. Nadto sugeruje, że to, co Jezus powie, powinno być czymś oczywistym dla każdego, kto ma zażyłość ze Starym Testamentem.

Pierwsza analogia nawiązuje do historii Dawida w Nob (sanktuarium wzniesione po zniszczeniu Szilo przez Filistynów) przekazanej w 1 Sm 21, 1–6. Starotestamentowa narracja nie mówi, że Dawid „wszedł do domu Bożego”,

31 Miszna zawiera przede wszystkim rozstrzygnięcia halachiczne, czyli prawne normy postępowania opierające się na Torze albo z niej wynikające. Ostateczną postać nadał jej Juda ha-Nasi około 220 roku po Chrystusie. Jej zręby istniały jednak znacznie wcześniej w przekazie ustnym. W Misznie pierwszy traktat w sekcji świąt jest poświęcony szabatowi.

32 Por. R. T. France, *The Gospel of Matthew*, dz. cyt., s. 455.

33 Tamże, s. 457.

34 Por. N. Kameraz-Kos, *Święta i obyczaje żydowskie*, Warszawa 2000, s. 29–30.

35 Por. R. T. France, *The Gospel of Matthew*, dz. cyt., s. 458.

lecz stwierdza, że kapłan Achimelek dał mu chleby pokładne³⁶ przechowywane wewnątrz sanktuarium, gdzie wchodziłi jedynie kapłani. Przepuszczalnie sam Achimelek wyjął je dla Dawida albo – co wydaje się bardziej wiarygodne – dał mu stare chleby pokładne, które zastępowano świeżymi.

Słowa Jezusa, że Dawid wszedł do domu Bożego, brzmią bardziej śmiało niż starotestamentowy oryginał. Prośba Dawida została uzasadniona komentarzem, że on i jego towarzysze byli głodni³⁷ podobnie jak uczniowie Jezusa. Przywołana historia z Dawidem nie wspomina o szabacie, ale można wnioskować, że miała miejsce w szabat, ponieważ w tym właśnie dniu regularnie wymieniano chleby pokładne (por. Kpł 24, 8). Dawid nie naruszył szabatu, lecz zasadę, że tylko kapłani mogli jeść tego typu chleby (Kpł 24, 9).

W drugiej analogii Jezus powołuje się na argument z prawa cieszącego się większym autorytetem niż księga Samuela³⁸. W dzień szabatu kapłani składali ofiary, które wiązały się z wcześniejszymi przygotowaniem oraz z zabijaniem zwierząt (por. Lb 28, 9–10). Poza tym wymieniali chleby pokładne (por. Kpł 24, 5–8). Samo prawo wymagało od nich, aby pełnili te czynności. Byli zatem w zgodzie z wolą Bożą. Nie naruszali więc szabatu i nie zaciągali w tym względzie żadnej winy. Również rabinowie twierdzili, że służba w świątyni oraz obrzezanie mają w sposób oczywisty pierwszeństwo przed wypoczynkiem w szabat³⁹.

5. Autorytet Jezusa (Mt 12, 6–8)

Racje z pisma Jezus potwierdza trzema stwierdzeniami, wśród których Oz 6, 6 znajduje znów centralną pozycję i brzmi jak „obiegowa” maksyma. Bez wątplenia faryzeusze musieli ją „znać”, ale nie wyciągali z niej praktycznych wniosków, skoro krytykowali zachowanie uczniów.

36 Chleby pokładne (οἱ ἄρτοι τῆς προθέσεως – por. Mt 12, 4) oznaczały dwanaście świętych chlebów regularnie umieszczanych w przybytku (świątyni) i określanych także jako „chleby obecności”.

37 Lekcja z ἔφαγον („zjedli” – Mt 12, 4) jest bardziej uprzywilejowana, zawierają ją bowiem kodeksy: Synajski (N) oraz Watykański (B). Natomiast wersję z ἔφαγεν („zjadł” – por. Mk 2, 26; Łk 6, 4) spotykamy w kontekście Mateuszowym w P⁷⁰, C D L W Q f³ latt syc, co.

38 Por. R. Fabris, *Dall'esegesi all'ermeneutica*, dz. cyt., s. 679.

39 Por. H. L. Strack, P. Billerbeck, *Das Evangelium nach Matthäus erläutert aus Talmud und Midrasch*, dz. cyt., s. 620; C. S. Keener, *A Commentary on the Gospel of Matthew*, Grand Rapids–Cambridge 1999, s. 356.

Słowa: „tu jest coś większego niż świątynia” (τοῦ ἱεροῦ μείζον ἐστὶν ὧδε) stanowią zewnętrzne obramowanie dla Oz 6, 6 i odnoszą się do autorytetu Jezusa⁴⁰. Zauważamy w nich rozumowanie *a minori ad maius*. Obecnie punktem odniesienia do Boga nie jest już świątynia, lecz Jezus.

Jezus, ogłaszając, że uczniowie są niewinni, daje tym samym do zrozumienia, że ich czyn był dozwolony. Przyznając słuszość uczniom, sugeruje, że faryzejska interpretacja szabatu jest mylna. Znaleźli bowiem winę tam, gdzie sam Bóg jej nie dostrzegł. Jezusowa ocena moralna uczniów stwierdzająca ich niewinność jest taką samą oceną, którą prawo przewidziało dla kapłanów w kontekście ich posługi w dzień szabatu⁴¹. Wzmocnia ją dodatkowo ten sam termin ἀναίτιος („niewinny”) obecny zarówno w w. 5 w relacji do kapłanów jak i w w. 7 w odniesieniu do uczniów. Jezus sprzeciwia się więc tendencji nakładania dodatkowych ciężarów pochodzących z ustnej faryzejskiej tradycji⁴².

Końcowa sentencja mająca charakter wyjaśniający (γάρ – „albowiem”) służy również jako zewnętrzne obramowanie względem Oz 6, 6 oraz wniosku: „nie potępialibyście niewinnych (por. w. 8). Stwierdza, że Jezus jest Synem Człowieczym⁴³, który ma władzę również nad szabatem. Tylko On może interpretować uczniom prawo i określać, w jaki sposób szabat ma być teraz czczony. Syn Człowieczy, przejmując tę władzę od Boga (por. Kpł 23, 3), daje do

40 Słowa „Tu jest coś większego niż świątynia” (τοῦ ἱεροῦ μείζον ἐστὶν ὧδε – Mt 12, 5) w pewnym sensie zaskakują, ponieważ oczekiwaliśmy stwierdzenia: „tu jest ktoś większy od świątyni”. W Mt 12, 41–42 spotykamy podobną formułę z porównaniem do osób Jonasza i Salomona (oto tu jest coś więcej niż Jonasz [Salomon] – καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε – Mt 12, 41; καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε – Mt 12, 42). Prawdopodobnie Jezus powołuje się w tych miejscach na swoją rolę pośrednika między Bogiem a ludźmi. Por. R. T. France, *The Gospel of Matthew*, dz. cyt., s. 461. Turner uważa zaś, że forma rodzaju nijakiego μείζον – Mt 12, 5 jest uzasadniona, ponieważ podkreśla bardziej ogólną jakość wielkości niż indywidualną, specyficzną wielkość Jezusa. Por. D. L. Turner, *Matthew*, dz. cyt., s. 310, przyp. 6. Luz sugeruje natomiast, że „coś większego” należy rozumieć jako miłosierdzie (τὸ ἔλεος – por. Mt 12, 7), które ma pierwszeństwo przed ofiarą składanymi w świątyni. Por. U. Luz, *Das Evangelium nach Matthäus (Mt 8–17)*, Zürich, Neukirchen, Vluyn 1990, s. 181–182 (Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament, 1.2). Tego typu argumentację jednak trudno przyjąć, gdyż nie koresponduje z przytoczonymi już w. 41–42.

41 Por. R. T. France, *The Gospel of Matthew*, dz. cyt., s. 462.

42 Por. M. J. Wilkins, *Matthew*, dz. cyt., s. 441. Uczniowie nie byli winni według prawa Starego Testamentu tylko według faryzejskiej interpretacji Prawa.

43 Tytuł Jezusa „Syn Człowieczy” nawiązuje do Dn 7, 34–35, gdzie pojawia się w kontekście uniwersalnej władzy sprawowanej nad wszystkimi narodami przez kogoś podobnego do syna człowieczego. W Mt 12, 8 (podobnie jak w 9, 6) ten przyszły autorytet Jezusa jest antycypowany. Syn Człowieczy już teraz jest Panem – por. R. T. France, *The Gospel of Matthew*, dz. cyt., s. 462.

rozumienia, że prerogatywa ta objawia się jako Boże miłosierdzie⁴⁴. Szabat nie może więc być zraniony przez brak miłosierdzia⁴⁵.

Podsumowanie

Dwukrotnie występujący w Ewangelii Mateuszowej Ozeaszowy cytat „miłosierdzia chcę, a nie ofiary” pełni rolę rozstrzygającego kryterium w sporach Jezusa z faryzeuszami w kwestii obcowania z celnikami i grzesznikami oraz w sprawie świętowania szabat. Tradycja faryzejska, która kształtowała żydowską opinię publiczną, zdecydowanie opowiadała się za separacją od ludzi obciążonych publicznymi grzechami, a także za rygorystyczną wiernością szabatowi. Jezus natomiast przywraca miłosierdzie w relacjach międzyludzkich i akcentuje jego absolutny priorytet w konfrontacji z ofiarą pojmowaną jako czysto zewnętrzny rytualizm, legalizm czy narzucona ludzka tradycja. Jezus jako najwyższy autorytet precyzuje, że miłosierdzie objawia się w postaci solidarności z odrzuconymi (Mt 9, 9–13) oraz wyrozumiałości i otwartości wobec tych, co znaleźli się w sytuacji konieczności (Mt 12, 1–8).

Abstrakt

Triumf miłosierdzia nad ofiarą (Mt 9, 9–13; 12, 1–8)

Artykuł ukazuje polemikę Jezusa z faryzeuszami dotyczącą zasad postępowania wobec celników i grzeszników (por. Mt 9, 9–13) oraz spór związany ze świętowaniem szabat (por. Mt 12, 1–8). W obu przypadkach Jezus rozwiązuje zaistniałe kwestie w kluczu: „miłosierdzia chcę, a nie ofiary” (LXX Oz 6, 6). W świetle tego wersetu usiłuje wykazać swoim oponentom, że podstawową normą odniesienia względem odrzuconych przez społeczeństwo i znajdujących się w potrzebie jest miłosierdzie. Izolacyjna i bezlitosna tradycja faryzejska ma jedynie podłoże ludzkie i nie koresponduje z zamysłem Bożym. Sprzeciwia się miłosierdziu, które należy do istoty Boga (por. Wj 34, 6).

Słowa kluczowe: miłosierdzie; ofiara; celnicy; grzesznicy; szabat.

---

44 Por. J. Gnilka, *Das Matthäusevangelium*, dz. cyt., t. 1, s. 446.

45 Tamże.

Abstract

The Triumph of Mercy over Sacrifice (Matthew 9 : 9–13; 12 : 1–8)

This article presents Jesus' polemics with the Pharisees concerning the rules of conduct with regards to publicans and sinners (cf. Matthew 9 : 9–13) and the dispute related to celebration of the Sabbath (cf. Mt 12 : 1–8). In both cases, Jesus resolves using the following principle: "I want mercy, not sacrifice" (LXX Ho 6 : 6). In light of this verse, Jesus tries to demonstrate to his opponents that the basic standard reference terms towards those rejected by society and those in need is mercy. The Pharisees' isolating and pitiless tradition is of merely human origin and does not correspond with the plan of God. That tradition is opposed to mercy, which belongs to the essence of God (cf. Ex 34 : 6).

Keywords: mercy; sacrifice; tax collectors; sinners; sabbath day.

References

- Albright, W. F., & Mann, C. S. (2008). *Matthew*. New Haven; London: Yale University Press.
- Blomberg, C. (1992). *Matthew*. Nashville, Tennessee: Broadman Press.
- Davies, W. D., & Allison, D. C. (2004). *A critical and exegetical commentary on the gospel according to Saint Matthew* (Vol. 2). London: Continuum.
- Fabris, R. (2014). *Introduzione generale alla bibbia* (Vol. 1). Torino.
- France, R. T. (2008). *The Gospel of Matthew*. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans.
- Gnilka, J. (1993). *Das Matthäusevangelium. Erster Teil. Kommentar zu Kap. 1, 1–13, 58* (3rd ed., Vol. 1.1).
- Grasso, S. (1995). *Il Vangelo di Matteo*. Roma: Edizioni Dehoniane.
- Hagner, D. A. (1993). *Matthew 1–13*. Dallas: Word Books.
- Jeremias, J. (1983). *Der Prophet Hosea*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.
- Kameraz-Kos, N. (2000). *Święta i obyczaje żydowskie* (2nd ed.). Warszawa: Cyklady.
- Keener, C. S. (1999). *A commentary on the gospel of Matthew*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publ. Comp.
- Luz, U. (1990). *Das Evangelium nach Matthäus. Teilbd. 2. Mt 8–17*. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Theologie.
- Paciorek, A. (2005). *Ewangelia według świętego Mateusza. Cz. 1, Rozdziały 1–13*. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła.
- Strack, H. L., & Billerbeck, P. (1956). *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrash* (2nd ed.). München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung.
- Turner, D. L. (2008). *Matthew*. Grand Rapids, Mich.: Baker Academic.
- Wilkins, M. J. (2004). *Matthew*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan.
- Witkowski, S. (2004). Ludzki wymiar miłosierdzia. Specyfika Mateuszowego nauczania na temat miłosierdzia. *Polonia Sacra*, 8 (1), 271–282.